

Превод петог усвојеног документа⁶²

**ЕКЛИСИОЛОШКЕ И КАНОНСКЕ
ПОСЛЕДИЦЕ СВЕТОТАЈИНСКЕ
ПРИРОДЕ ЦРКВЕ.
ЦРКВЕНО ОПШТЕЊЕ,
САБОРНОСТ И АУТОРИТЕТ**

Увод

1. „Да и они сви једно буду, као што си Ти, Оче, у мени и ја сам у Теби, нека и сви једно буду у нама да свет верује да си ме Ти послао.” (Јн. 17, 21) Благодаримо троједином Богу који је сабрао нас – чланове Мешовите међународне комисије за богословски дијалог између Римокатоличке Цркве и Православне Цркве – да бисмо заједнички у послушању могли одговорити на ову Исусову молитву. Ми смо свесни да се наш дијалог васпоставља у свету који се суштински променио у скорије време. Процеси секуларизације и глобализације, као и изазов нових сусрета хришћана и верника других религија,

⁶² Превод је учињен са енглеског оригинала („Ecclesiological and Canonical Consequences of the Sacramental Nature of the Church. Ecclesial Communion, Conciliarity and Authority”), који се може наћи на: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/ch_orthodox_docs/rc_pc_chrstuni_doc_20071013_documento-ravenna_en.html. Приликом превођења смо узели у обзир солидан превод документа, објављеног у *Православље*, број 997, Београд, 2007, 8–12.

траже од ученика Христових да поново хитно посведоче своју веру, љубав и наду. Нека Дух васкрслог Господа оснажи наша срца и умове, да бисмо донели плодове јединства у односима између наших Цркава, тако да можемо заједно да служимо јединству и миру целе људске породице. Нека нас исти Дух води ка потпуном изражавању тајне црквеног заједништва, коју захвално исповедамо као диван дар Бога свету, тајну чија лепота посебно сија у светости Светих, на коју су сви позвани.

2. Следећи план усвојен на њеном првом састанку на Родосу 1980. год., Мешовита комисија је почела обрађајући се тајни црквене *koinonia*-је у светлу тајне Пресвете Тројице и Евхаристије. Ово је омогућило дубље разумевање црквеног заједништва, како на нивоу локалне заједнице (сабране) око свога епископа, тако и на нивоу односа између епископа и између помесних Цркава, у којима сваки [епископ] председава у заједништву са Једном Црквом Божјом која се простире широм васељене (уп. Минхенски документ из 1982. год.). Да би појаснила природу заједништва, Мешовита комисија је истакла однос који постоји између вере, светих тајни – посебно три свете тајне хришћанске иницијације – и јединства Цркве (уп. Документ из Барија из 1987. год.). Надаље, проучавајући свету тајну рукоположења у светотајинској структури Цркве, Комисија је јасно указала на улогу апостолског прејемства као гаранције *koinonia*-је целе Цркве и њеног континуитета са апостолима у сваком времену и на сваком месту (уп. Документ из Валама, 1988). Од 1990. до 2000. год. основни предмет о коме је Комисија расправљала био је „унијатизам” (Баламански документ, 1993; Балтиморско саопштење, 2000. године), предмет коме ћемо и даље посвећивати

пажњу у блиској будућности. Комисија сада проучава тему постављену на крају Валамског документа и разматра црквено јединство, саборност и ауторитет (власт).

3. На основу ових заједничких потврда вере сада морамо извући еклисиолошке и канонске последице које проистичу из светотајинске природе Цркве. Будући да Евхаристија, у светлу Светотројичне тајне, конституише критеријум црквеног живота у целини, на који начин институционалне структуре видљиво одражавају тајну ове *koinonia*-је? С обзиром на то да се једна и света Црква остварује истовремено у свакој помесној [локалној] Цркви која служи Евхаристију и у *koinonia*-ји свих Цркава, како живот Цркава изражава ову светотајинску структуру?

4. Јединство и мноштвеност, однос између једне Цркве и много локалних Цркава, тај конститутивни однос Цркве, такође поставља питање везе између ауторитета, инхерентног свакој црквеној институцији, и саборности, која проистиче из тајне Цркве као заједнице. Како изрази „ауторитет” и „саборност” покривају веома широко подручје, почећемо дефинисањем начина на које их ми разумемо. [1]

I. ОСНОВЕ САБОРНОСТИ И АУТОРИТЕТА (ВЛАСТИ)

1. Саборности

5. Термин саборности или синодалности долази од речи *сабор* (σύνωδος на грчком, *concilium* на латинском), која првенствено означава сабрање епископа који имају одређену одговорност. Такође је могуће, међутим, узети термин у ширем смислу који се односи на све чланове Цркве (уп. руски

термин *соборносѣѣ*). Следствено томе, говорићемо најпре о саборности као о ономе што означава да сваки члан Тела Христовог, силом крштења, има своје место и личну одговорност у евхаристијској кинонији (*communio* на латинском). Саборност одражава Тројичну Тајну и у њој проналази своју крајњу основу. Три Личности Свете Тројице су „набројане”, како каже Василије Велики (*О Светој Души*, 45), без означавања као што је „друга” или „трећа” Личност, што би наговештавало неко умањење или субординацију [подређеност]. Слично томе постоји поредак (*taxis*) међу локалним Црквама, који, међутим, не имплицира неједнакост у њиховој црквеној природи.

6. Евхаристија пројављује Тројичну заједницу (*κοινωνία*) остварену у вернима као органском јединству мноштва чланова од којих сваки има харизму [= дар], службу или одговарајуће послање, неопходни њиховој мноштвености и различитости ради називања свих у једно црквено Тело Христово (уп. I Кор. 12, 4–30). Сви су позвани, укључени и на сваког се рачуна – свако на различит, али не на мање значајан начин – у опште довршавање дела која кроз Духа Светога остварују у Цркви службу Христову, „Пути, Истине и Живота” (Јн. 14, 6). На овај начин се остварује тајна за људски род спасавајуће заједнице са Благословеном Тројицом.

7. Читава заједница и свака личност у њој носи „свест Цркве” (*ekklesiastike syneidesis*), како то назива грчко богословље, или *sensus fidelium* у латинској терминологији. Снагом крштења и миропомазања сваки члан Цркве носи неки облик ауторитета/власти у Телу Христовом. У овом смислу сви верни (а не само епископи) одговорни су за веру коју су исповедили на свом крштењу. Наше је заједничко

учење да народ Божји, примивши „помазање које долази од Светога” (I Јн. 2, 20.27), у заједници са својим пастирима, не може да греша у питањима вере (уп. Јн. 16, 13).

8. У објављивању вере Цркве и у појашњавању правила хришћанског живљења епископи имају специфичан задатак божанске установе. „Као наследници апостолâ, епископи су одговорни за јединство у апостолској вери и за верност захтевима живота у складу са Јеванђељем.” (Валамски документ, 40)

9. Сабори представљају основни начин на који се остварује заједница међу епископима (уп. Валамски документ, 52). Јер „повезаност са апостолском заједницом сједињује епископски колегијум, осигуравајући и спајајући *episkopē* локалних Цркава са апостолским збором. И сами епископи образују колегијум који је силом Духа укорењен у апостолски лик, у тај јединствени, ’једном засвагда’ устројени збор сведокâ вере. То не значи само да они треба да буду међусобно сједињени вером, љубављу, мисијом, опраштањем већ и да треба да деле исту одговорност и исту службу у Цркви.” (Минхенски документ, III, 4)

10. Ова саборна димензија живота Цркве припада најдубљим коренима њене природе. Ово значи да је Црква основана вољом Христовом ради Његовог народа (уп. Мт. 18, 15–20), чак иако су њена канонска остварења по неопходности такође одређена историјом и социјалним, политичким и културолошким контекстом. Овако дефинисана, саборна димензија Цркве присутна је на три нивоа црквене заједнице – помесном, обласном [регионалном] и васељенском/универзалном: на помесном нивоу епархије поверене епископу; на обласном нивоу

групе помесних Цркава са њиховим епископима који „препознају првог међу собом” (Апостолски канон 34); и на васељенском/универзалном нивоу, где они који су први (*protoi*) у различитим областима заједно са свим епископима сарађују у ономе што се односи на читаву Цркву. На овом нивоу *protoi*, такође, треба да препознају првог међу собом.

11. Црква постоји на многим и различитим местима, што пројављује њену саборност. Бивајући „католичанска”, она је живи организам, Тело Христово. Свака помесна Црква, када је у заједници са другим локалним Црквама, јесте пројава једне и нераздељиве Цркве Божје. Бити „католичански” стога значи бити у заједници са једном Црквом свих времена и свих места. Због тога прекидање евхаристијске заједнице значи рађавање једног од суштинских својстава Цркве, њене саборности.

2. Власӣ

12. Када говоримо о власти, то се односи на *ex-housia*-ју [власт], као што то описује Нови завет. Власт Цркве потиче од њеног Господа и њене Главе, Исуса Христа. Примивши власт од Бога Оца, Христос ју је, после свог васкрсења, поделио Светим Духом са Својим апостолима (уп. Јн. 20, 22). Преко апостола она је пренета на епископе, њихове наследнике, а преко њих на целу Цркву. Исус Христос Господ наш је вршио ову власт на различите начине којима се, до њиховог есхатолошког испуњења (I Кор. 15, 24–28), Царство Божје објављује свету: учењем (Мт. 5, 2, Лк. 5, 3); чињењем чуда (Мк. 1, 30–34; Мт. 14, 35–36); протеривањем нечистих духова (Мк. 1, 27; Лк. 4, 35–36); опраштањем грехова (Мк. 2, 10; Лк. 5, 24); и вођењем ученика путевима спасења (Мт. 16, 24). У сагласности са овлашћењем

које су добили од Христа (Мт. 28, 18–20), вршење власти предате апостолима, а касније и епископима, обухвата проповедање и учење Јевађеља, освећење светим тајнама (посебно Евахристијом) и у пастирском руковођењу верних (Лк. 10, 16).

13. Власт у Цркви припада самоме Исусу Христу, јединој Глави Цркве (Еф. 1, 22; 5, 23). Његовим Светим Духом Црква као Његово Тело има учешћа у Његовој Влади (Јн. 20, 22–23). Власт у Цркви има циљ да сабере цело човечанство у Исусу Христу (уп. Еф. 1, 10; Јн. 11, 52). Власт, повезана са благодаћу која се добија рукополагањем, није приватна својина оних који је примају, нити је она нешто што заједница делегира; заправо, то је дар Светог Духа одређен за служење (*diakonia*) заједнице и никада се не врши ван ње. Њено вршење укључује учешће целе заједнице, будући да је епископ у Цркви и Црква у епископу (Св. Кипријан, *Ер.* 66:8).

14. Вршење власти у Цркви у име Христа и силом Светог Духа мора у свим облицима и на свим нивоима бити служба (*diakonia*) љубави, као што је била и Христова (Мк. 10, 45; Јн. 13, 1–16). Власт о којој говоримо, пошто изражава божанску власт, може да постоји у Цркви једино у љубави између оног ко је врши и оних који су јој подложни. То је дакле власт без доминације, без физичке или моралне принуде. Пошто је она учествовање у *exousia*-ји распетог и прослављеног Господа, Кога је дата сва власт на небу и земљи (Мт. 28, 18), она може и мора позивати на послушање. У исто време, због оваплоћења и крста, она се коренито разликује од народних владара и моћника овога света (Лк. 22, 25–27). Иако се ова власт засигурно поверава људима који су, услед слабости и греха често у искушењу да је злоупотребе, она је ипак самом својом природом, јеванђелско

поистовећење власти и служења и тиме конституише фундаментално правило Цркве. За хришћане владати значи служити. Вршење власти и духовна ефикасност црквене власти су тиме осигурани слободним пристанком и вољном сарадњу. На личном нивоу ово се показује као послушност власти Цркве да би се следио Христос, Који је био послушан Оцу до смрти и то смрти на крсту (Фил. 2, 8).

15. Власт унутар Цркве заснована је на Речи Божјој, присутној и живој у заједници ученика. Свето писмо је откривена Реч Божја, као што ју је Црква, кроз Духа Светога који је присутан и активан у њој, распознала у живом предању примљеном од апостолâ. У срцу овог предања је Евхаристија (уп. 1 Кор. 10, 16–17; 11, 23–26). Ауторитет Светог писма проистиче из чињенице да је то Реч Божја која, читана у Цркви и коју Црква чита, преноси Јеванђеље спасења. Кроз Свето писмо Христос се обраћа сабраној заједници и срцу сваког верника. Црква Духом Светим присутним у њој аутентично тумачи Свето писмо, одговарајући на потребе времена и места. Стални обичај Сабора да устоличује јеванђеља усред сабрања потврђује присуство Христово у Својој Речи, која представља неопходну тачку ослонца за све њихове разговоре и одлуке, тако у исто време потврђује и власт Цркве да тумачи ову Реч Божју.

16. У свом божанском домостроју Бог хоће да Његова Црква има устројство оријентисано према спасењу. Овом суштинском устројству припада вера проповедана и свете тајне савршаване у апостолском прејемству. Власт у црквеној кинонији повезана је са овим суштинским устројством: њено вршење је регулисано канонима и правилима Цркве. Неке од ових одредби могу се другачије применити

у складу са потребама црквене заједнице у различитим временима и местима, под условом да се увек поштује то суштинско устројство Цркве. Стога, као што заједничарење у светим тајнама претпоставља општење у истој вери (уп. Документ из Барија, 29–33), тако исто, да би постојало пуно црквено општење, мора постојати међу нашим Црквама узајамно признавање канонских законодавстава у њиховим легитимним различитостима.

II. ТРОСТРУКО ОСТВАРИВАЊЕ САБОРНОСТИ И ВЛАСТИ

17. Истакавши темељ саборности и власти у Цркви и приметивши комплексност садржаја ових термина, морамо сада одговорити на следећа питања: Како институционални елементи Цркве видљиво изражавају свету тајну киноније и јесу јој у служби? Како канонске структуре Цркава изражавају њихов светотајински живот? Да бисмо одговорили, направили смо разлику између три нивоа црквених институција: онај који је помесна Црква око свог епископа; обласни ниво који обухвата неколико суседних помесних Цркава; и онај код целог насељеног света (васељене – екумене) који обухвата све помесне Цркве.

1. Помесни ниво

18. Црква Божја обитава тамо где је заједница сабрана у Евхаристији, коју, непосредно или посредством својих презвитера, предводи епископ легитимно рукоположен унутар апостолског преемства, који поучава вери примљеној од апостола, у заједништву са другим епископима и њиховим Црквама. Плод ове Евхаристије и ове службе је сабирање у једно аутентично заједништво вере,

молитве, мисије, братске љубави и узајамног помагања свих оних који су примили Духа Христовог у крштењу. Ово заједништво је оквир у коме се сав црквени ауторитет пројављује. Заједништво је критеријум за његово вршење.

19. Мисија сваке помесне Цркве је у томе да буде милошћу Божјом место где се Богу служи и одаје поштовање, где се Јеванђеље благовести, где се свете тајне служе, где се истински настоји да се верујућем ублажи патња у свету и где сваки верник може наћи спасење. Она је светлост свету (уп. Мт. 5, 14–16), квацац (уп. Мт. 13, 33), Божја свештеничка заједница (уп. I Пт. 2, 5.9). Канонске норме по којима се она влада имају циљ да обезбеде ову мисију.

20. Као плод самог крштења, које чини њега или њу удом Христовим, свака крштена особа је позвана да, сходно даровима једнога Светога Духа, служи у заједници (уп. I Кор. 12, 4–27). На тај начин кроз заједницу, при чему су сви чланови у служби један другоме, помесна Црква се у својој структури већ пројављује као „синодална” или „саборна”. Ова „саборност” не показује се само у односима солидарности, узајамне подршке и допуњавања које различите свештене службе имају између себе. Засигурно, презвитеријум је савет епископа (уп. Св. Игнатије Антиохијски, *Тралијанцима*, 3), док је ђакон његова десна рука (*Didascalia Apostolorum*, 2, 28, 6), тако да се, према препоруци Св. Игњатија Антиохијског, све савршава у сагласју (уп. Еф., 6). Саборност, међутим, која обухвата све чланове заједнице у послушању епископу, који је *protos* и глава (*kephale*) локалне Цркве, јесте предуслов црквеног заједништва. У складу са источним и западним предањем активно учешће лаика, како

мушкараца тако и жена, монашких и посвећених лица, остварује се у епархији и парохији кроз многе видове служења и мисије.

21. Харизме чланова заједнице имају своје исходиште у Светоме Духу и усмерени су на добробит свих. Ова чињеница баца светлост како на потребе тако и на границе ауторитета свакога појединца у Цркви. Не би требало да буде нити пасивности нити замене функција, нити омаловажавања нити господарења некога над неким. Сви дарови и све сужбе Цркве конвергирају у једно под службом епископа, који служи заједништву помесне Цркве. Сви су позвани да се обнове Светим Духом у светим тајнама и да одговарају константним покајањем (*metanoia*), тако да њихова заједница у истини и љубави буде обезбеђена.

2. Регионални ниво

22. Будући да Црква себе открива као саборну у заједници (*synaxis*) локалне Цркве, ова саборност мора да се истински пројави у кинонији са другим Црквама које исповедају исту апостолску веру и имају истоветно основно црквено устројство, почев од оних које су блиске с обзиром на њихову заједничку одговорност за мисију у области која им припада (уп. Минхенски документ III, 3; Валамски докумен 52. и 53). Јединство међу Црквама је изражено кроз хиротонију епископа. Хиротонију сходно канонским одредбама обављају три или више епископа, или најмање два епископа (уп. 4. правило Првог васељенског сабора), који дејствују у име епископског тела и народа Божјег, који су примили своју службу од Светога Духа полагањем руку у апостолском прејемству. Када је ово остварено у складу са канонима, осигурано је јединство међу Црквама

у правој вери, светим тајнама и црквеном животу, као и жива заједница са претходним генерацијама.

23. Такво чврсто јединство између неколико помесних Цркава, од којих је свака саборна Црква на одређеном простору, изражава се извесним практичним дејствима: учешћем епископа суседних епархија на хиротонији епископа помесне Цркве; позивање епископа из других Цркава да саслужују на *synaxis*-у помесне Цркве; позивом који се протеже на верујуће из ових других Цркава да узму учешћа у евхаристијској трпези; разменом посланица приликом хиротоније; и прибављањем материјалне помоћи.

24. Један канон, прихваћен и на Истоку и на Западу, изражава однос између помесних Цркава у региону: „Епископи свакога народа (*ethnos*) треба да знају првога (*protos*) између себе и да га сматрају као главу (*kephale*) и ништа више од надлежног да не чине без његовог мишљења (*gnome*) него сваки нека чини само оно што се тиче његове епархије (*paroikia*) и њој подручних места. Али ни онај (први епископ) нека не чини ништа без знања свију [осталих епископа]. Јер тако ће бити једнодушност (*homonoia* = слога) и прославиће се Бог, кроз Господа, у Светоме Духу, Отац и Син и Свети Дух.” (34. апостолски канон)

25. Ова норма, која се пројављује у неколико видова у канонском предању, примењује се у свим односима између епископа једног региона, било које области, једне митрополије или патријаршије. Његова практична примена се може наћи у „синодима” или „саборима” једне области, региона или патријаршије. Чињеница да је састав регионалног синода увек суштински епископалан, чак и када обухвата и друге чланове Цркве, открива нам природу

синодалног ауторитета. Само епископи имају право гласа. Власт сабора почива на природи епископске службе по себи и пројављује колегијалну природу епископата у служби заједништва Црквава.

26. Синод (сабор) по себи подразумева учешће свих епископа једне области. Руководи се начелом консензуса и сагласности [једномислија] које се пројављује у евхаристијском саслуживању, као што је имплицирано завршном доксологијом у поменутом 34. апостолском правилу. Ипак, остаје чињеница да је сваки епископ у својој пастирској бризи судија и одговоран пред Богом за послове своје властите епархије (уп. Свети Кипријан Картагински, *Посл.* 55, 21); отуда је он чувар саборности у својој помесној Цркви и увек мора бринути за кинонију са другим Црквама.

27. Из овога следује да регионални синод или сабор нема никакав ауторитет над другим црквеним областима. Упркос томе, размена информација и саветовања међу представницима различитих синода је манифестација саборности, као што су то и узајамна братска помоћ и милосрђе, што би требало да је правило међу свим помесним Црквама ради већег општег добра. Сваки епископ је одговоран за целу Цркву заједно са својом сабраћом [колегама] у једној и истој апостолској мисији.

28. На овај начин би се окупило неколико црквених области ради јачања веза у циљу заједничке одговорности. Ово је један од фактора уздизања патаријаршија у историји Цркве. Патријаршијски сабори су се руководили истим еклисиолошким начелима и истим канонским одредбама као и помесни сабори.

29. У потоњим вековима, како на Истоку тако и на Западу, развили су се извесни нови облици

црквеног заједничарења међу помесним Црквама. Нове патријаршије и аутокефалне Цркве основане су на хришћанском Истоку, а у Римској Цркви недавно је настао посебан пример окупљања епископа, епископске конференције. Ово нису, са становишта еклисиологије, тек административне поделе: оне изражавају дух киноније у Цркви, док истовремено поштују разноликости људских култура.

30. У ствари, регионална синодалност, какви год били њени профили и канонске одредбе, показује да Црква Божја није заједница личности или помесних Цркава одвојених од својих људских корена. Јер то је заједница спасења и због тог спасења је „пресаздање твари” (уп. Св. Иринеј Лионски, *Против јереси*, 1, 36, 1), које прихвата људску личност у свему што везује њега или њу за људску стварност створену од Бога. Црква није само збир појединаца, она је сачињена од заједница различитих култура, историја и друштвених уређења.

31. У сабирању помесних Цркава на регионалном нивоу, саборност се појављује у свом правом светлу. То је израз присуства спасења не у једном безличном свету већ у људском роду, који је Бог створио и дошао да га спасе. У тајни спасења људска природа је истовремено узета у својој пуноћи и исцељена од онога што је грех унео у њу – самодовољност, гордост, неповерење у друге, агресивност, љубомору, завист, дволичност и мржњу. Црквена *кинонија* је дар којим је цео људски род сједињен, Духом васкрслог Господа. Ово јединство, образовано у Духу, далеко од униформности, позива на различитост и особеност и тако их чува и на изванредан начин узвисује.

3. Васељенски ниво

32. Свака помесна Црква је у заједништву, не само са суседним Црквама већ са целином локалних Цркава, са онима сада присутним у свету, онима које су биле од почетка и онима које ће бити у будућности, и са већ прослављеном Црквом. Према Христовој вољи, Црква је једна и недељива, увек и свугде иста. Обе стране исповедају у Nikeјско-цариградском символу вере да је Црква једна и католичанска [саборна]. Њена саборност обухвата не само различитост људских заједница већ и њихово фундаментално јединство.

33. Зато је јасно да једну и исту веру треба исповедати и њоме живети у помесним Црквама, исту јединствену Евхаристију треба свугде служити и једно и исто апостолско свештенство треба да делује у свим заједницама. Помесна Црква не може мењати Символ вере, формулисан на васељенским саборима, мада би Црква увек требало да „даје одговарајуће одговоре на нове проблеме, одговоре засноване на Светом писму и у складу и суштинском континуитету са ранијим изразима догмата.” (Документ из Барија, 29) Исто тако, помесна Црква не може једностраном одлуком променити основно учење о питању облика свештенослужења и ниједна помесна Црква не може служити Евхаристију у својевољној одвојености од других помесних Цркава, а да озбиљно не нашкоди црквеном заједништву. Све ове ствари се односе на саме везе заједништва, а тиме и самог бића Цркве.

34. Управо због ове киноније све Цркве канонски регулишу све што се односи на Евхаристију и свете тајне, служење и хиротонију, преда(ва)ња (*paradosis*) и поучавања (*didaskalia*) вере. Разумљиво је зашто су у овом домену потребна канонска правила и дисциплинске норме.

35. Током историје, када су се појављивали озбиљни проблеми који су утицали на универзално заједништво и слогу Цркава – било по питању аутентичног тумачења вере или служби и њиховог односа према целој Цркви или заједничкој дисциплини коју захтева верност Јеванђељу – приступало се васељенским саборима. Ови сабори су били васељенски не само зато што су сабирали епископе из свих области, нарочито пет великих катедр – Рима, Цариграда, Александрије, Антиохије и Јерусалима, према древном поретку (*taxis*) – већ и зато што њихове свечане догматске одлуке и формулације заједничке вере, нарочито у суштинским стварима, обавезују све Цркве и све верне, увек и свуда. Зато одлуке васељенских сабора остају нормативне.

36. Историја васељенских сабора показује шта треба да буде сматрано њиховим посебним карактеристикама. Ово питање треба проучавати даље у нашем будућем дијалогу, узимајући у обзир еволуцију црквених структура током скоријих векова на Истоку и на Западу.

37. Васељенски карактер одлука једног сабора препознаје се у процесу рецепције, дуготрајне или краткотрајне, у којој народ Божји као целина кроз разматрање, разлучивање, дискутовање и молитву препознаје у овим одлукама јединствену апостолску веру помесних Цркава, која је увек била иста, а коју епископи као учитељи (*didaskaloi*) чувају. Овај процес рецепције [прихватања] другачије се тумачи на Истоку и на Западу, према њиховим одговарајућим канонским предањима.

38. Саборност или синодалност зато подразумева много више од сабирања епископа. Она такође укључује и њихове Цркве. Први су носиоци и

гласници ових других. Одлуке епископа морају бити прихваћене у животу Цркава, нарочито у њиховом богослужбеном животу. Сваки васељенски сабор, прихваћен као такав, у правом и пуном смислу термина, јесте сходно томе израз и служење кинонији целе Цркве.

39. Супротно епархијским и регионалним синодима, васељенски сабор није „институција” чија се учесталост може регулисати канонима; он је пре „догађај”, *kairos*, надахнут Светим Духом који води Цркву како би она у себи породила институције које су јој потребне и које одговарају њеној природи. Овај склад између Цркве и сабора је тако дубок да, чак и након прекида између Истока и Запада који је онемогућио одржавање васељенских сабора у строгом смислу речи, обе Цркве су наставиле да одржавају саборе [конциле] кад год би се појавила озбиљна криза. Ови сабори су окупљали епископе помесних Цркава у општењу понаоко са Катедром Рима или, иако схваћено на другачији начин, са Цариградском катедром. У Римокатоличкој Цркви неки од ових сабора одржаних на Западу сматрани су васељенским. Оваква ситуација, која је обавезивала обе стране хришћанства да сазову своје саборе, фаворизовала је неслагања која су допринела међусобној отуђености. Мора се трагати за средствима која дозвољавају васпостављање васељенског консензуса.

40. Током првог миленијума, васељенско општење Цркава у уобичајеном току догађаја одржавано је кроз братске односе епископа. Ови односи међу самим епископима, између епископа и њихових односних протоса, а такође између самих протоса у канонском поретку (*taxis*), посведочени у раној Цркви, неговали су и учвршћивали црквену кинонију.

Историја бележи саветовања, писма и апеле главним катедрама, нарочито оној Рима, што јасно изражава солидарност коју кинонија ствара. Канонске одредбе, попут уношења имена епископа главних катедри у диптихе и саоштавање исповедања вере другим патријарсима поводом њихових избора, конкретни су изрази киноније.

41. Обе стране су сагласне да су овај канонски поредак (*taxis*) признавали сви у ери неподељене Цркве. Даље, сагласне су да је Рим, као Црква која „председава у љубави”, према изразу Св. Игњатија антиохијског (*Римљанина*, Пролог), заузимао прво место у поретку и да је епископ Рима стога био први (протос) међу патријарсима. Они нису сагласни, међутим, око тумачења историјских доказа из ове ере који су у вези са прерогативима епископа Рима као првог, што је већ у првом миленијуму разумевано на различите начине.

42. Саборност на васељенском нивоу, вршена на васељенским саборима, имплицира активну улогу епископа Рима, као првог (протоса) међу епископима главних катедри у консензусу окупљених владика. Иако епископ Рима није сазивао васељенске саборе у првим вековима и никада лично није њима председавао, ипак је био строго укључен у процес доношења саборских одлука.

43. Примат и саборност су међусобно зависни. Због тога се примат на различитим нивоима живота Цркве – помесном, регионалном и васељенском, мора увек разматрати у контексту саборности, а саборност исто тако у контексту примата.

Када је реч о приматима на различитим нивоима, желимо да потврдимо следеће тачке:

1. Примат на свим нивоима јесте пракса која је чврсто заснована на канонском предању Цркве.

2. Док је чињеница примата на васељенском нивоу прихваћена и на Истоку и на Западу, постоје разлике у схватању његове примене у животу, као и његове богословске и библијске утемељености.

44. У историји Истока и Запада, макар до IX века, увек у контексту саборности, у складу са условима тих времена, низ прерогатива је био признат за *protos*-а или *kephale* [главу] на сваком од установљених црквених нивоа: на **помесном**, за епископа као протоса своје епархије у односу на своје презвитере и народ; на **обласном**, за протоса сваке митрополије у односу на епископе своје области и за протоса сваке од пет патријаршија, у односу на митрополита сваке ограничене области; и на **васељенском**, за епископа Рима као протоса међу патријарсима. Ово разликовање нивоа не умањује светотајинску једнакост сваког епископа или саборност сваке помесне Цркве.

ЗАКЉУЧАК

45. Остаје да се питање улоге епископа Рима у општењу (*communion*) свих Цркава дубље проучи. Која је специфична улога епископа „прве катедре” у еклесиологији киноније и у погледу онога што смо рекли о саборности и власти у овом тексту? Како учење Првог и Другог ватиканског концила о универзалном примату треба схватити и доживети у светлу црквене праксе првог миленијума? Ово су кључна питања за наш дијалог и за наше наде у обнављање пуног општења (заједничарења) међу нама.

46. Ми, чланови Мешовите међународне комисије за теолошки дијалог између Римокатоличке Цркве и Православне Цркве, убеђени смо да горе наведена изјава о црквеном општењу, саборности и

власти јесте позитиван и значајан напредак у нашем дијалогу, као и да обезбеђује чврсту основу за будућу дискусију о питању примата на универзалном нивоу Цркве. Свесни смо да остаје још много тешких питања која треба да се разјасне, али се надамо, подржани молитвом Господа, „Да сви једно буду [...] да свет вјерује” (Јн. 17, 21), и у послушности Светом Духу, да можемо напредовати на основама споразума који је већ постигнут. Поново потврђујући и исповедајући „једног Господа, једну веру, једно крштење” (Еф. 4, 5), одајемо славу Богу Светој Тројици, Оцу, Сину и Светоме Духу, који нас је окупио заједно.

[1] Неки од православних учесника су сматрали важним да нагласе да употреба термина *Црква*, *универзална Црква*, *нейодељена Црква* и *Тело Христово* у овом документу и у сличним документима које је сачинила Мешовита комисија ни на који начин не умањује самопоимање Православне Цркве као једне, свете, саборне и апостолске Цркве о којој говори Никејски символ вере. Са католичке тачке гледишта, иста самосвест имплицира да „једна, света, саборна/католичка и апостолска Црква *постоји* у Католичкој цркви” (енциклика *Lumen gentium*, 8); ово ипак не искључује признање да елементи Цркве постоје и изван Католичке заједнице.

(Равена, 13. октобар 2007. године)